

Un rigorós contemporani

El 1977 moria Charles Chaplin, universalment conegut com 'Charlot', 'Charlie' o 'Carlitos'. Desapareixia el darrer i més gran representant de la vella guàrdia del cinema. Chaplin va ser-hi des del començament i va arribar a poder observar també la lenta i persistent agonia del medi en què va fer-se famós, amb què es va fer milionari i al qual va contribuir a crear i magnificar.

Natàlia Díez/Josep M. Lloró

Pot ser discutible, però sembla fonamentada l'afirmació del crític francès A. Bazin, impulsor de la *nouvelle vague*, que diu que Chaplin és el millor director de cinema de tots els temps. Aquest mes d'abril fa cent anys del seu naixement, un 16 d'abril, a Gran Bretanya, en el si d'una família humil i destrossada per les contínues borratxeres del pare, la seva mort prematura i els progressius atacs de pacífica bogeria de la mare.

La biografia humana i intel·lectual de Chaplin pot resumir-se amb aquests tres mots: contemporaneïtat, individualisme i talent. Charlot, primer, i Chaplin després, poden ser definits com rigorosament contemporanis del segle. Fos pel que fos, pràcticament tots els films de Chaplin transcorren en el temps en què va viure: no va saber fer res més que parlar, moltes vegades sense proposar-s'ho, d'altres amb una clara intencionalitat de denúncia, des del seu present. *Charlot* ha entrat a formar part de la galeria dels retrats d'època: aquells personatges que a la vegada defineixen la condició humana i duen escrits també els signes del seu temps. Com diu Alsina Thevenet al seu estudi sobre Chaplin, el personatge de *Charlot* va aconseguir fer-se universalment famós per l'amplada del seu registre humà, però és alhora un testimoni poètic d'un món destrossat pel capitalisme salvatge de començaments de segle.

El seu individualisme va fer que des de ben aviat, Chaplin decidís controlar el màxim possible els seus films. Havia entrat al món del cinema contractat com a actor còmic en un dels primers estudis d'aquell cinema embrionari. L'havien descobert en una gira que feia la companyia còmica anglesa on treballava. Això era el 1913. El 1915 ja havia signat un contracte impressionant per a l'època amb un altre estudi. Era ja el seu propi director. El 1916 canvia d'estudis. Produïa els seus propis films. El 1918, en el contracte amb *First National* fa constar explícit-

tament que és el propietari de tots els seus films una vegada acabi el període d'explotació contractat. Cap director de la història del cinema no ha tingut mai un control tan absolut de la seva pròpia obra.

La independència i el fort caràcter de Chaplin van fer-se aviat evidents. Fugia de modes, d'imposicions. Per exemple, el 1931, quan ja tot el cinema havia passat pràcticament al sonor, ell estrena, en una jugada de molt risc *City Lights* (*Luces de ciudad*), que va ser un gran èxit.

Aquesta independència, afegida al seu talent per saber trobar un registre adequat a cada situació narrada, unfet après sens dubte a la seva època d'actor còmic, van fer de Chaplin un personatge enormement popular. El 1917, quan es debatia si els EUA entraven a la primera guerra mundial, Chaplin va aplegar en un míting més de 40.000 *espectadors*. La màgia del cinema i del personatge eren inqüestionables. No obstant, la seva defensa de la llibertat, de les classes desposseïdes, la denúncia del nazisme i la seva persistent negativa a nacionalitzar-se americana van fer que en el període de la cacerà de bruixes l'acusessin de comunista.

Afartat, va sortir el 1952 dels Estats Units per no tornar-hi fins vint anys després per a recollir un premi.

Els recursos expressius desenvolupats a l'època del cinema mut són els mateixos que podem trobar als seus films sonors. El gust per les històries melodramàtiques, un ús abundant de la sensibleria que en ell, lluny de ser un element negatiu, és una forma expressiva més i, sens dubte, una de les claus de la seva universalitat, un compromís amb el seu temps i, en definitiva, la màgia de l'artista de transcendir la pròpia realitat per poder oferir una obra que va més enllà dels propòsits de l'autor i es converteix en un patrimoni de tots i en un punt de referència a la història de la humanitat. Chaplin, com Picasso, Joyce i pocs altres forma part del patrimoni cultural que ha de deixar aquest segle XX.

L'obra

Els inicis de Chaplin com a actor i director són un seguit de curt-metratges on es mostra la imatge més histriònica, més pallassa i més Charlot. De fet, no serà fins el 1921, amb *The Kid* (*El chico*), una de les obres mestres del cinema de tots els temps, que Chaplin apareixerà com un gran director i, sobretot, com un gran narrador d'històries. Perquè, si bé l'etapa anterior no pot ser menystinguda, ¿qui d'entre nosaltres seria capaç de posar el seu títol a totes les pel·lícules d'ensopegades contínues, caigudes de cul, llançament de pastissos, etc.? ¿I qui, en canvi, en veure un petit rostre d'enormes ulls entristits en un cosset magre i viu no exclama: «The Kid»? Aquest film és un cant a l'amor, la solidaritat, la infantesa i una crítica ferotge i tendra alhora a les condicions de vida de les classes desposseïdes de la nostra societat.

La gran feina de Chaplin no és només la d'explicar històries i fer-ho extraordinàriament bé, sinó també la de descriure una societat, la de parlar d'alguna cosa, més enllà de la pura creació estètica. Per aquí es mouran moltes de les pel·lícules més conegudes del director/actor: *The Golden Rush* (*La quimera del oro*) (1925), un retrat dels utòpics, pobres i ambiciosos buscadors d'or; *Modern Times* (*Tiempos modernos*) (1936), una crítica als mètodes tayloristes de producció i a l'alienació dels treballs anodins; *Lime Light* (*Candilejas*) (1952), sobre la pobresa dels artistes. Són només uns pocs de tots els títols que Chaplin va crear amb la consciència que explicava alguna cosa més que contes amb final feliç.

També fa incursions en la política, per dir-ho així. *The Great Dictator* (*El gran dictador*) (1940), (curiosament, Hitler va néixer quatre dies després de Chaplin, el mateix 1889), una caricatura despietada del feixisme alemany i de totes les dictadures en general, potser un pèl ingènua, potser massa festiva. Ningú o molt pocs podien llavors imaginar de què seria capaç Hitler en els 5 anys següents. Si ho haguessin sa-

'The Kid', una de les pel·lícules més representatives de Charlot.

but, potser Chaplin hauria estat més amarg en el seu film, o potser només hauria pogut plorar.

A *King in New-York (Un rey en Nueva York)* (1957) pot incloure's també en aquest tipus de pel·lícula. Aquí el tema serà el McCartysme i els processos per comunisme i traïció que van patir milers de ciutadans nord-americans.

I també hi ha les històries d'amor, d'amor en la ficció i d'amor en la vida real. Pel·lícules com *A woman of Paris (Una mujer de París)* (1923), *The Circus (El circo)* (1928), *City Lights (Luces de ciudad)* (1931) i d'altres que ja hem esmentat, creades per a les muses o els grans amors de Chaplin. Obres d'un home gran que es resisteix a deixar envellir el seu cor i que s'enamora de les seves artistes. Pel·lícules en que

la càmera es passeja indolent i amb complaença entre ulls de Paulette Goddard, Edna Purviance, Lita Grey, Merina Kennedy, Virginia Cherrill i tantes d'altres estrelles que Chaplin estimava, sovint més enllà del seu treball. Amors declarats, suposats, explícits només quan la càmera veu el que el director vol veure i ens ho deixa endevinar a través del domini d'un mitjà d'expressió que té en ell un dels seus màxims exponents.

Parlar de Chaplin és parlar també dels canvis tecnològics en el cinema.

Des dels primers films muts fins a *The Countess from Hong-Kong (La condesa de Hong-Kong)* (1960), sonor i en colors, podem resseguir l'evolució tècnica del setè art i de l'adaptació a les noves situacions. És cert que als primers sonors es parlava massa i es con-

tinuava gesticulant molt, però Chaplin va assumir la revolució tecnològica amb maestria i va aconseguir amb ella part de les seves millors produccions.

Amb tot, si bé Chaplin va interioritzar la tècnica, potser no ho va fer tant amb altres aspectes de cinema modern. *The Countess from Hong-Kong* n'és la mostra. Una història força intranscendent, un ritme que ja no s'utilitzava i una ingenuïtat que no podia sobreviure en un món cada vegada més dominat per taurons. Marlon Brando i Sophia Loren són potser el millor d'una pel·lícula passada de moda des de la seva concepció (la idea original data de 1938). No per això, però, deixa de ser una bon homenatge a un gran director i a un gran actor, Charles Chaplin, que ens ha deixat un dels llegats més impressionants de la història del cinema. □